
74 vysokých škol na 10 milionů Čechů je moc

74 vysokých škol na 10 milionů Čechů je moc

28.1.2012 Brněnský deník Strana 11 Události, autor: KATEŘINA PERKNEROVÁ

Předseda Rady pro reformu vysokoškolského vzdělávání profesor Rudolf Haňka řekl Deníku:

Praha – Když chce ministr školství Josef Dobeš (VV) vytáhnout nejvyšší trumf na podporu vysokoškolského zákona, řekne: „Copak by profesor Haňka, který vede radu pro reformu VŠ, chtěl pro české univerzity něco špatného?“ Po rozhovoru s tímto charismatickým mužem musí odpověď znít, že ne. On by si jen přál, aby fungovaly jako ta v Cambridge, kde působí. Je to ale vůbec možné?

* Čím si vysvětlujete jednotný odpor České konference rektorů, Rady vysokých škol a akademických senátů proti návrhu vysokoškolského zákona?

Neumím si to vysvětlit. Když se s rektory bavím jednotlivě, okamžitě začnou jmenovat, co by se mělo ve stávajícím zákoně změnit, co zefektivnit, jak zkvalitnit výuku. Jakmile ale vystupují jako jedno těleso, podléhají vězňovu dilematu, což znamená, že člověk má jiný názor, než který pak hájí v kolektivu. V něm je snazší najít to, s čím nesouhlasíte, než to, s čím souhlasíte. Také se častokrát ohánějí bezobsažnými frázemi.

* Mínilte jejich obavy o ohrožení akademické svobody?

Co to ale je? Je to základní lidské právo? Ne. Je to dané ústavou? Ne. Je to napsáno v zákoně o vysokých školách? Ano. Jím je chráněna svoboda výuky a vědeckého bádání, kterou věcný záměr nijak nenapadá. Takže jde jen o frázi, která se hodí, aby vzbudila pozornost veřejnosti a pak se začaly házet melouny z 1. patra Právnické fakulty.

* Pojďme si tu frázi rozebrat. Předseda Akademického senátu ČVUT profesor Konvalinka třeba říká, že nově pojatá univerzitní rada bude mít nepoměrně vyšší pravomoci než dnes. Navíc bude mít díky lidem zvenčí možná úplně jiné zájmy než studenti a učitelé.

Rada nemá nic společného s akademickou svobodou.

* Oni si myslí, že ano.

Podívejte se do naučného slovníku. Nic takového tam nenajdete. Akademická svoboda je, že vysokoškolský pedagog může pracovat, na čem chce, a vyučovat podle toho, co považuje za správné. Dodávám ovšem, že z toho nevychází povinnost státu ho platit. Dneska vysokoškolský zákon škole předepisuje řadu povinností a úkonů. Návrh počítá s tím, že už se tak detailně nebude do činnosti VŠ zasahovat. Bude záležet na každé z nich, jak se chce organizovat a řídit. Demokracie se tedy školám neubírá, ale přidává.

* Pes je zakopaný v tom, jak bude rada VŠ sestavována.

My jsme se inspirovali v rakouském modelu. Tam je rada z jedné poloviny jmenovaná vysokou školou, z druhé ministerstvem. Tento návrh byl pro reprezentanty naší akademické obce totálně nepřijatelný, takže nakonec se ustoupilo a navrhlo třetinové jmenování. Ministerská třetina je navíc omezena tím, že nesmí jít o lidi politicky činné čtyři roky zpátky. A musí jít o osobnosti, které splňují odborné předpoklady.

* Naši politici se do rad asi cpát nebudou, ale najdou si spřátelené jedince. Kupříkladu ministr Dobeš podle Respektu nedávno do správní rady ČVUT vyslal Marka Kukrleho, nedostudovaného posluchače této VŠ, zato zastupitele za Věci veřejné na Praze 5.

Vidíte, podle rakouského modelu by byl jako člověk veřejně činný pro radu diskvalifikován.

* Akademici se přesto bojí, že univerzitní rada plná přátel politiků z byznysu třeba začne prodávat lukrativní školní pozemky nebo potopí neziskové obory.

I kdyby někteří z té třetiny tací byli, pořád tu jsou dvě třetiny jmenované senátem a rektorem. Nedovedu si představit, že menšina by směřování školy natolik mohla ovlivnit.

* Jak se v Cambridge vybírají rektori?

Cambridgeská univerzita tradičně volila jednoho z předsedů svých třiceti kolejí. Tento systém jsme změnili v roce 1990, kdy jsme poprvé vypsali veřejný konkurs. Přihlásila se řada lidí. Zvítězil Alec Broers, který byl dlouhá léta ředitelem výzkumu IBM a pět let před volbou přišel na univerzitu jako profesor techniky.

* A pointa?

Přišel, vzal univerzitu pod krkem a takhle s námi zamával. Řekl, že takhle to dál nejde, protože se blíží 21. století a my se musíme přizpůsobit moderní společnosti. V první řadě vzít do akademického senátu lidi zvenku, abychom věděli, co od nás praxe očekává. To byly revoluční nápady pro univerzitu starou 800 let. Plno lidí se zuby nehty bránilo, ale on za těch sedm let ve funkci univerzitu úplně změnil. Dřív jsme byli věží ze slonové kosti, a najednou jsme se otevřeli a začali se ohlížet na život normálních lidí.

* Kdo přišel po něm?

Rektorkou se stala profesorka Richardsová z Yale, jež nás zase lépe napojila na parlament a vládu. Teď máme v čele Sira Leszka Borysiewiczze, který k nám přišel zvenčí. Čili my máme s konkursem rektorů výborné zkušenosti, zatímco tady se toho všichni bojí. Pořád se rozhlížejí a ptají se, koho z nás si akademici vyberou, místo aby se podívali, kdo je tady nejlepší.

* V čem naše univerzity potřebují nejméně zatřást, aby byly kvalitativně výš?

České vysoké školství je spolek lidí, kteří se vzájemně znají, je v něm malý pohyb. Chybí tu nová krev. Běžné je, že někdo vystuduje, na stejné škole je odborným asistentem, habilituje se a je jmenován profesorem, přičemž sedí pořád v jedné kanceláři, pouze mění cedulky na dveřích.

* Je normální, že v České republice je 74 vysokých škol, z toho 24 veřejných?

Na deset milionů obyvatel je jich moc. V Británii jich na 60 milionů máme 130. Za mého mládí studovalo 15 procent lidí z populačního ročníku, v roce 1990 to bylo 17, ale dnes je to 67 procent, přitom zhruba pětina na to nemá. To se odráží ve způsobu výuky, více se musí vysvětlovat, jde vlastně o pokračování střední školy. Učitelé se těm slabším musejí přizpůsobit a méně času mohou věnovat výzkumu. Asi by bylo dobré natvrdo říct, že tady bude několik vysokých škol, které budou vzdělávat jen bakaláře. Takhle šidíme patnáct procent nejschopnějších studentů, kterým by se měli věnovat do hloubky nejlepší učitelé.

* Ostatní podle vás spíš školu navštěvují, než studují?

Dám vám příklad. V letadle jsem celkem nedávno seděl vedle pěkné slečny. Povídali jsme si, vyprávěla, že pracuje pro Škodovku, kde má na starosti zahraniční pobočky. Prostě byla svojí prací nadšená. Najednou řekla, že také studuje. Ptám se, jestli dálkově, a ona že ne, že studuje Vysokou školu ekonomickou, levou rukou. To se tedy nezlobte, jestli je jejím hlavním zájmem práce ve Škodovce a studium zvládá tak snadno, škola jí asi dostatečně nezatěžuje, i když by na to ta slečna intelektuálně měla. Jak jsem kdysi řekl: My zanedbáváme špičku mladé generace, které bychom se měli speciálně věnovat, protože právě ta je budoucností národa.

* Do jaké míry má diferenciaci škol a nastavení vyšších měřítek posloužit školné?

Školné je v první řadě politická záležitost, to jsme řekli i v radě pro reformu. Stejně jako to, že se může zavést až poté, co bude fungovat systém půjček na životní náklady pro děti z nemajetných rodin. Nemyslím si, že školné přispěje k diferenciaci škol na bakalářské a magisterské obory. I když je pravda, že poplatky na Cambridge jsou výrazně vyšší než na méně prestižních školách.

* Kolik činí?

Momentálně 3300 liber ročně, od letošního září to bude 9000 (cca 270 tisíc korun).

* To je ale strašné.

Je to hodně, souhlasím. Ale něco vám řeknu. Celý západní svět má před sebou ekonomickou krizi a Británie je jedna z mála zemí, která s tím něco dělá. Rozhodla se, že se musí šetřit ve zdravotnictví, službách, školství. Například Cambridgeské univerzitě vláda zkrátila rozpočet o 48 procent. To se zhruba rovná našim nákladům na studium humanitních oborů. Proto jsme školné zvedli na povolený strop, abychom ten náraz alespoň trochu zmírnili.

* Nedivte se, že česká akademická obec při představě podobného vývoje u nás šlí.

Taky podotýkám, že to je i na anglické poměry strašně moc, protože na konci studia bude absolvent za předpokladu půjčky na školné a živobytí zadlužen zhruba 50 tisíci liber. Já to neschvaluji, ale je to ekonomická realita. Rozhodně to nedávám za příklad české vládě.

* A ví vůbec naše politická reprezentace, co od vysokého školství vlastně chce?

Nepochybují o tom. Premiér i ministr školství chtějí vysoké školství zefektivnit a zpřístupnit ho všem lidem, kteří na to mají v hlavě, ale ne v peněžence. Česká republika zoufale zaostává za výkony vysokého školství ve světě. V hodnocení Evropské grantové agentury je na předposledním místě před Bulharskem. Žebříček vede Británie, Německo a Francie. Ale i Polsko nebo Maďarsko mají čtyřikrát větší výkon.

„Za mého mládí studovalo 15 procent lidí z populačního ročníku, v roce 1990 to bylo 17, ale dnes je to 67 procent, přitom zhruba pětina na to nemá.“

prof. Ing. Rudolf Haňka, MA, Ph. D. • Po vystudování ČVUT odešel do zahraničí a přes čtyřicet let působí na Cambridgeské univerzitě, kde založil ústav lékařské informatiky a také se aktivně angažoval v univerzitní samosprávě. • Byl prorektorem univerzity a dlouholetým členem její Finanční rady. • Je emeritním viceprezidentem Wolfsonovy koleje Cambridgeské univerzity. • Je předsedou Rady pro reformu vysokoškolského vzdělávání a členem vládní Rady pro výzkum, vývoj a inovace.